

ศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาเรื่องวัดดอนบุญที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย
AN ANALYTICAL STUDY OF BUDDHIST LITERATURE NAMED WAT DON BOON
INFLUENCED TO THAI SOCIETY

พระชนาเมธ เตชธโร (คำมุงคุณ)^๑

พระมหาสุพร รุกขิตธมโม, ดร.^๒

ดร.เสฐียร ทั้งทองมะดัน^๓

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อคือ (๑) เพื่อศึกษาวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาเรื่องวัดดอนบุญ (๒) เพื่อศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องวัดดอนบุญ และ (๓) เพื่อศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาเรื่องวัดดอนบุญที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย การศึกษาครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร

ผลการวิจัยพบว่า วรรณกรรม เรื่องวัดดอนบุญจัดอยู่ในประเภทนิยายสะท้อนปัญหาสังคม ซึ่งโครงเรื่องบ่งบอกถึงอุปสรรคและปัญหา พร้อมวิธีการแก้ไขปัญหาเพื่อสร้างความสามัคคี ประองตองสมานฉันท์

หลักธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาเรื่องวัดดอนบุญ แบ่งได้ ๒ ด้าน คือ ด้านจริยธรรม เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ได้แก่ (๑) ศีล ๕ (๒) บุญกิริยาวัตถุ (๓) กตัญญูกตเวทิตี (๔) เมตตา (๕) ความเพียร (๖) การให้อภัย และ เป็นส่วนด้านศีลธรรม แสดงสภาวะ เป็นไปโดยธรรมดาของสิ่งตามกฎธรรมชาติ ได้แก่ (๑) อริยสัจ (๒) สัมมาทิฐิ (๓) สังสารวัฏ (๔) ไตรลักษณ์

---

^๑ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

^๒ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา.

^๓ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา.

วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาเรื่องวัดดอนบุญที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย ๔ ด้าน คือ (๑) ด้านสังคม พระสงฆ์ มีส่วนช่วยให้พุทธศาสนิกชนมีความสามัคคี รู้จักเสียสละเกื้อกูล (๒) ด้านความเชื่อ ศรัทธา นำสู่ปัญญา มีความสัมพันธ์กัน ทำกรรมดี ผลคือได้ขึ้นสวรรค์ ทำกรรมชั่วผลคือตกนรก (๓) ด้านประเพณี เป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณี (๔) ด้านวรรณกรรม อุปมาอุปไมย สอดแทรกหลักธรรมเป็นการปลูกฝังทัศนคติที่ดีต่อสังคมแก่ผู้อ่านวรรณกรรม

คำสำคัญ วรรณกรรม, วัดดอนบุญ, อิทธิพลต่อสังคมไทย

ABSTRACT

The title has three purposes; 1) to study of Buddhist Literature named “Wat Don Boon”, 2) to study of Buddhist principle that appeared in literature named “Wat Don Boon”, 3) to analyze the Buddhist Literature named “Wat Don Boon” influenced to Thai Society. It is documentary research

The research result is found that literature named “Wat Don Boon” classified as the novel that reflected society problems. The storyline is indicated of the obstacles and problems with solving method to encourage the unity and reconciliation

The Dhamma principles that appeared in Buddhist Literature named “Wat Don Boon” divided by 2 sides is Morality; rule of conducts such as (1) five precepts,(2) the items of meritorious action, (3) the quality of being a grateful person, (4) loving-kindness, (5) effort, (6) forgiveness and about The truth is shows normal conditions by law of nature such as (1) Noble Truth, (2) Right View (3) Round of Existence (4) Three Signs of Being

The Buddhist Literature named Wat Don Boon influenced to Thai Society for 4 levels as follows, (1) society level; the sangkha supports the Buddhist be harmonious and know how to sacrifice and support each other (2) faith level; the faith lead to wisdom and correlated to do the good deeds take the heaven as result and do the bad deeds take the hell as result, (3) Tradition level; is conservation of culture and tradition, 4) Literature level; has compared and intervened dhamma principles that indoctrinate with good attitude to society for the readers.

Keyword: literature, Wat Don Boon, influenced to Thai Society

๑. บทนำ

วรรณกรรมศาสนาของไทยนั้น ครั้งแรกได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมตะวันตกแต่ตั้งขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้สำหรับสั่งสอนประชาชนให้มีจิตใจ เลื่อมใสศรัทธาในศาสนาและตั้งมั่นอยู่ในคุณงามความดี ส่วนแนวคิดของเรื่อง เน้นพุทธธรรมเช่นความเป็นอนิจจังอันเป็นส่วนหนึ่งของไตรลักษณ์ เน้นเรื่อง

หลักจริยธรรม เช่น การทำบุญกุศลเพื่อให้ได้ไปเกิดในชาติภพที่ดีกว่า มีความเชื่อว่าความสุขที่แท้จริง คือ ความสุขทางธรรม ส่วนรูปแบบในการแตงนิยม ใช้รูปแบบร้อยกรองและมีภาษาบาลี-สันสกฤตแทรกในเนื้อเรื่อง ระยะเวลาได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมตะวันตกเนื้อเรื่องเน้นธรรมะในชีวิตประจำวัน ควรประพฤติปฏิบัติประยุกต์กับเหตุการณ์ทางสังคม เนื้อเรื่องเกี่ยวกับอาชีพ เช่น ธรรมะในการเป็นครู นักปกครอง แนวคิดในเนื้อเรื่องมีการนำเสนออย่างตรงไปตรงมาในเรื่องค่านิยมของสังคม และแก่นแท้ของศาสนา แสดงความคิดและความเชื่ออย่างมีเหตุผลมากขึ้น ส่วนรูปแบบในการแตงมีทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง ในส่วนที่เป็นร้อยแก้ว ได้แก่ เรื่องสั้น วรรณกรรม สารคดี ที่มีเนื้อหา เกี่ยวกับธรรมะ และปรัชญาในพระพุทธศาสนา เพื่อแสดงข้อคิดทางปัญญา^๔

ภัยแห่งพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ว่า การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย หรือเรียกสั้น ๆ ว่า บวชเรียน ต้องเน้นตอกย้ำกันไว้ เพราะเป็นทั้งการรักษาพระศาสนา เป็นการทำให้พระพุทธศาสนาปรากฏ และทำให้คนได้ประโยชน์จากพุทธศาสนา เราพูดว่าจะรักษาพระพุทธศาสนาจึงต้องรู้ว่าเนื้อตัวของพระพุทธศาสนาอยู่ที่ไหน หรือว่าอะไรเป็นเนื้อตัวของพระพุทธศาสนา มิฉะนั้น พูดว่ารักษาพระพุทธศาสนา แต่อาจจะไปรักษาอะไรก็ไม่รู้ ที่ไม่ใช่พุทธศาสนาเลย ซึ่งอาจจะเป็นสิ่งที่ตรงข้ามกับพระพุทธศาสนาก็ได้ บางทีก็ได้แค่เปลือกหรือเครื่องห่อหุ้มเหมือนจะรักษาคน กลับไปเอา ขี้เหงื่อขี้โคล หรืออย่างดีก็ได้แค่เสื้อผ้าที่คนสวมใส่^๕

เรื่องวัดดอนบุญ^๖ เป็นวรรณกรรมที่เขียนขึ้นโดยอาศัยเนื้อหาสาระหรือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพระภิกษุสงฆ์กับชาวบ้าน และกรรมการวัดเป็นผู้ดำเนินเรื่องหลัก เป็นวรรณกรรมนำเสนอหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงมีทั้งหมด ๒๖ ตอน แต่ละตอนไม่ได้กล่าวถึงชื่อตอนไว้ เรื่องวัดดอนบุญ กล่าวถึงพระภิกษุและคณะกรรมการวัดร่วมกันบ้านวัดให้เป็นไปด้วยกันและให้เกิดความเจริญก้าวหน้า มีวิธีการรับมือกับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ นานา ของผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาเรื่องวัดดอนบุญ เป็นวรรณกรรมเรื่องหนึ่งที่เผยแพร่พระพุทธศาสนา ในรูปแบบวรรณกรรมที่จิตินายอิงธรรมะสะท้อนปัญหาสังคมและให้ความรู้ทางพุทธธรรมอันเป็นพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา ทำให้พุทธศาสนิกชนมีความรู้ในคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่มีคุณค่าเป็นอย่างยิ่งในการนำมาประพฤติปฏิบัติ

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๒.๑ เพื่อศึกษาวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาเรื่องวัดดอนบุญ
- ๒.๒ เพื่อศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องวัดดอนบุญ
- ๒.๓ ศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องวัดดอนบุญที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย

^๔ สนิท ตั้งทวี, วรรณคดีและวรรณกรรมทางศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๒๕๑-๒๕๒.

^๕ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), ภัยแห่งพระพุทธศาสนาในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๕), หน้า ๖๑.

^๖ ทวี วรรณ, วัดดอนบุญ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๓.

๓. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าทางด้านเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งมีขั้นตอนการศึกษาวิจัยดังนี้

๓.๑ ศึกษาค้นคว้าข้อมูลปฐมภูมิ คือ จากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี ๒๕๓๙ อรรถกถา และตำราเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๓.๒ ศึกษาค้นคว้าข้อมูลทุติภูมิ คือ จากหนังสือวัดดอนบุญ เอกสาร งานวิจัย ตำราวิชาการทางพระพุทธศาสนา

๓.๓ นำข้อมูลต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น นำมาวิเคราะห์เพื่อสรุปผลจากการศึกษาค้นคว้าสรุปผล

๓.๔ การศึกษา อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ นำเสนอผลการศึกษา

๔. ผลการศึกษา

จากศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาเรื่องวัดดอนบุญที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย ผลการศึกษาพบว่า

๑. วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาเรื่องวัดดอนบุญ เป็นการวางโครงเรื่อง การดำเนินเรื่อง การปิดเรื่อง การแบ่งบทกลวิธีการประพันธ์ ตั้งชื่อเรื่อง คือ วัดสถานที่ สร้างคุณงามความดี กระบวนการเขียนที่ใช้ถ้อยคำสละสลวยละเอียดลออ เพื่อให้ เทศนาโวหาร สาธกโวหาร คือ โวหารที่มุ่งเน้นให้ความชัดเจน โดยการยกตัวอย่างใช้กับเรื่องราวต่าง ๆ ใน อุปมาโวหาร บรรยายโวหาร โวหารในการอธิบายเรื่องราวต่าง ๆ ผู้ประพันธ์มีจุดประสงค์ที่จะแสดงสะท้อนปัญหาเรื่องวัดกับชุมชนของผู้มีอิทธิพลกับคุณงามความดีและความไม่ประมาทในชีวิต แรงบันดาลใจในการประพันธ์วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา ผู้ประพันธ์สำนึกในบุญคุณของพระพุทธศาสนาและบุญคุณของผู้ที่เคยให้ความอุปการะ จึงคิดที่จะตอบแทนบุญคุณดังกล่าวอันเป็นแรงจูงใจในการเผยแพร่ธรรมในรูปแบบงานประพันธ์ของ ทวี วรคุณ

๒. หลักธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาเรื่องวัดดอนบุญ มี ๒ ด้าน คือ ด้านจริยธรรมและด้านสังฆธรรม ด้านจริยธรรม ได้แก่ (๑) ศีล ๕ คือ ให้หยุดประพฤติล่วงละเมิดศีล ๕ หรือศีล ๘ (๒) บุญกิริยาวัตถุ คือ เรื่องการทำบุญของชาวบ้านทั่วไป ตามแต่โอกาสและเวลาที่เห็นว่าเหมาะสม (๓) กตัญญูกตเวที คือ การให้ความสำคัญต่อบุคคลที่มีบุญคุณต่อตนเอง (๔) เมตตา คือ ความไม่มีความพยาบาทในจิตใจ (๕) ความเพียร คือ การผลักดันในใจเพื่อใช้ในการปฏิบัติ และ (๖) การให้อภัย คือ การลดอารมณ์โกรธความขุ่นเคือง ความไม่ชอบใจ ด้านสังฆธรรม ได้แก่ (๑) อริยสังข์ คือ ทุกข์ คือ สภาพที่ทนได้ ยาก สมุทัย คือ สาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ นิโรธ คือ ความดับทุกข์ ดับสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ มรรค คือ ปฏิปทานำไปสู่ความดับทุกข์ (๒) สัมมาทิฐิ คือ ความเห็นชอบตามคลองธรรม เชื่อในกรรมและผลของกรรม (๓) สังสารวัฏ คือ การเวียนว่ายตายเกิดซึ่งสิ่งเหล่านี้ไม่มีใครสามารถหลีกเลี่ยงได้ และ (๔) ไตรลักษณ์ คือ การเตือนสติตัวเองไม่ให้ประมาท เพราะไม่มีสิ่งใดแน่นอนสิ่งที่เราไม่คาดฝันจะเกิดสามารถเกิดขึ้นได้เสมอ

๓. การวิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องวัดดอนบุญที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย พบว่าวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาเรื่องวัดดอนบุญมีอิทธิพลต่อสังคมไทย ๔ ด้าน คือ ด้านสังคม ด้านความเชื่อศรัทธา ด้านประเพณี และด้านวรรณกรรม โดย (๑) ด้านสังคม บทบาทของพระสงฆ์ที่มีอิทธิพลด้านสังคม พระสงฆ์มีบทบาทหน้าที่เป็นพลังที่สร้างสรรค์บูรณาการแก่สังคม ปลุกฝังจริยธรรมทางสังคม บทบาท

หน้าที่พุทธศาสนิกชน ทำหน้าที่ทำนุบำรุงศาสนา ดูแลอุปถัมภ์วัดพระภิกษุสงฆ์สามเณร และยังตั้งมั่นในเรื่องของบุญ รักษาศีล หมั่นเจริญภาวนา ทำให้เกิดความสามัคคี สังคมใดต้องการความสงบสุข ความเจริญรุ่งเรืองของบ้านเมือง ก็พึงพยายามอบรมสั่งสอนให้มีความสามัคคีกันมีความเมตตารักใคร่ช่วยเหลือกัน การเสียสละถือเป็นหลักธรรมสำคัญ เพราะคนในสังคมทุกคนไม่มีใครมีอะไรเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะความรู้ความสามารถ ฐานะความเป็นอยู่แต่ถ้าทุกคนรู้จักเกื้อกูลกันพระสงฆ์มีบทบาทในทางสังคมสะท้อนให้เห็นว่าพระสงฆ์มีอิทธิพลต่อสังคมไทย (๒) ด้านความเชื่อ ศรัทธา เป็นจุดเริ่มหรือเป็นสื่อ นำในกระบวนการของการเข้าถึงความจริง ศรัทธาเป็นตัวเริ่มต้นนำเข้าสู่ปัญญา แล้ว ปัญญาก็เป็นตัวนำไปสู่วิมุตติ ปัจจัยสัมพันธ์อันนี้เป็นตัวกำหนดลักษณะของศรัทธาในทางพระพุทธศาสนา เพราะทั้งสามอย่างนี้ต้องมีความสัมพันธ์กันไม่สามารถขาดอย่างใดอย่างหนึ่งได้ การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา คือ ทำด้วยความตั้งใจ ไม่ว่าจะเป็นการทำดีหรือทำชั่วก็ตามการกระทำที่ดีเรียกว่า กรรมดี การกระทำที่ชั่วเรียกว่ากรรมชั่วคนทำความดีทำบุญทำกุศลเอาไว้ พอตายแล้วจะได้ไปเกิดนั้น เพื่อเตือนสติให้บุคคลระลึกถึงทุกข์ โศกคือผลของการทำชั่วและอาณิสส คือผลของการทำความดีด้านความเชื่อวรรณกรรมเรื่องวัดดอนบุญมีอิทธิพลด้านความเชื่อเตือนสติให้ทำความบุญกุศล (๓) ด้านประเพณี มนุษย์มีความต้องการความสัมพันธ์ที่ดี ในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะอย่างสันติสุขเริ่มตั้งแต่สถาบันครอบครัวไปจนถึงสังคมโลก หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในสังคมไทยได้อย่างชัดเจนทานและการให้ เพราะเป็นการแสดงถึงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่พึ่งพาอาศัยช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน สร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันระหว่างวงศาตถาญาติ เพื่อน และกลุ่มคนในสังคม เป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่การดำรงชีวิตของชุมชน การให้ทานตามประเพณี (๔) ด้านวรรณกรรม เป็นการอุปมาอุปไมยวรรณกรรมมีส่วนให้ความสำนึกของสังคม หรือมนทัศน์ร่วมของสังคม โดยวิธีเสนอแนวคิดต่อผู้อ่านโดยส่วนรวม เป็นการปลูกฝังทัศนคติต่อสังคมแก่ผู้อ่าน และมีกลวิธีในการนำเสนอในรูปแบบ ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้อ่านเห็นพ้องกับแนวคิดที่ผู้ประพันธ์เสนอมาในรูปวรรณกรรม หรือให้ผู้อ่านเลือกรูปแบบของสังคม ตามทัศนะของตนเองรวมมากับการบันเทิงใจในวรรณกรรมด้วย ซึ่งเป็นตัวเร่งเร้า ส่งเสริมให้ เรื่องราวที่เป็นการเล่าเรื่องราวสะท้อนถึงสมัยก่อนเรื่องวัดดอนบุญการบรรยายที่เหมาะสมแก่การศึกษาอ่านสบายเข้าใจง่ายไม่สลับซับซ้อนเป็นแบบให้นักเขียนวรรณกรรมนำเอาแบบอย่างโดยอิทธิพลต่อสังคมไทยในด้านสังคมต้องมีความสอดคล้องกับหลักธรรมในด้านศีลเป็นตัวกำหนดความประพฤติการปฏิบัติ บทบาทของพระสงฆ์ ซึ่งเป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชนเป็นศูนย์กลางของความเคารพศรัทธาของประชาชน สะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยมีความคุ้นเคยกับวิถีชีวิตในการทำบุญ การให้ทาน การบริจาค การแบ่งปันหรือการสละความเห็นแก่ตัวและถือว่าเป็นสังคมตัวอย่างที่ยึดมั่นในการทำบุญอย่างเหนียวแน่นมากสังคมหนึ่งในโลก เพราะพฤติกรรมการทำบุญหรือการให้ทานของคนไทย เป็นที่ประจักษ์ชัดเจน ซึ่งการทำบุญยังมีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของทุกคนในทุกกิจกรรม ตั้งแต่เกิดจนตาย จะมีวิถีชีวิตหรือพิธีกรรมเกี่ยวข้องกับการทำบุญตลอด การที่มีประเพณีและวัฒนธรรมเป็นกุศโลบายอย่างหนึ่งทางพระพุทธศาสนา ที่วรรณกรรมคือสิ่งที่บรรพชนรับรู้เขียนขึ้นให้ลูกหลานได้สืบทอด อนุรักษ์ สืบสาน มาอย่างยาวนาน ตามหลักการทางพระพุทธศาสนา อุปมาอุปไมยหลักธรรมคำสอนเป็นปริศนาธรรม เพื่อให้เกิดความสามัคคี เพื่อให้ประชาชนประพฤติ ปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม ความเชื่อและหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนาได้สอดแทรกผสมผสานอยู่ในแนวความคิด จิตใจ และกิจกรรมแทบทุกด้านของชีวิตชาวพุทธตลอดมา

๕. ข้อเสนอแนะ

๕.๑ ควรศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาเรื่องอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่วรรณกรรมต่าง ๆ ของไทยให้กว้างขวาง

๕.๒ ควรศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา เรื่องอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

สนิท ตั้งทวี. วรรณคดีและวรรณกรรมทางศาสนา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). ภัยแห่งพระพุทธศาสนาในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๕.

ทวี วรคุณ. วัดดอนบุญ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, ๒๕๕๒.